

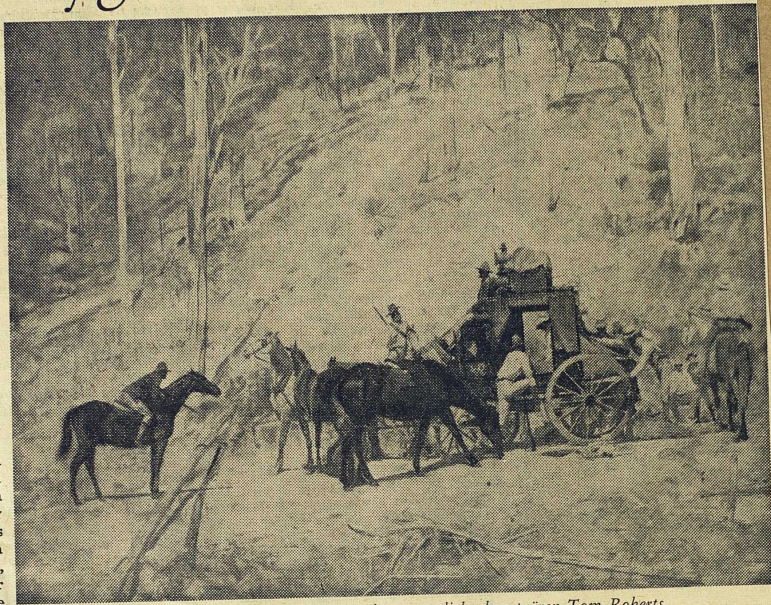
13/7
1
Idyll under åskmoln:

Landsbygdsromantik i storstadsmiljö

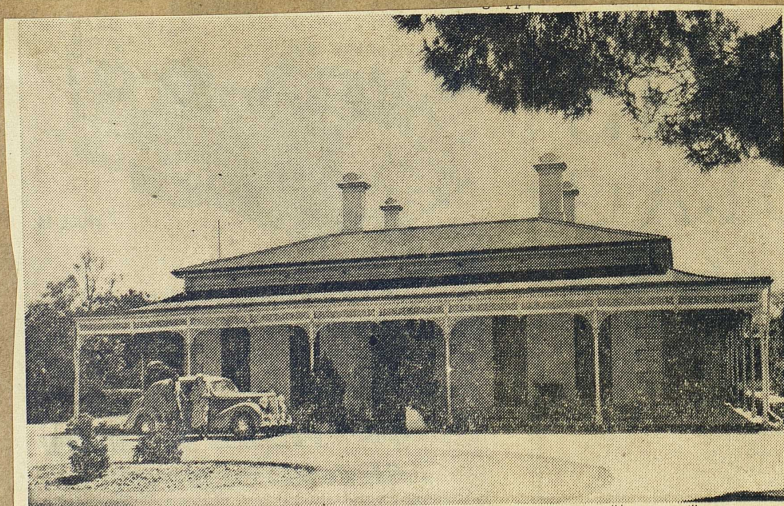
I dagens artikel — den fjärde i serien "Idyll under åskmoln" — skriver Herbert Tingsten om den speciella landsbygdsromantik som är utmärkande för både Australien och Nya Zeeland. "Den idealbild den innefattar utmärks av självständighet, mod, manlighet, inriktning på det yttre och okänslighet på det intellektuella och andliga planet."

För att begripa Australien måste ni fatta att de riktiga, äkta australierna inte lever i städerna, utan på landet (in the bush), denna manning ställs med djupt allvar till mig av en hög statsämbetsman i förbundshuvudstaden Canberra, och ungefär detsamma säger många av hans landsmän. Jag är van vid förklaringar av denna typ från de mest skilda länder. Längtan till landsbygden, idealiseringen av landsbygden hör urbaniseringens och industrialiseringens samhällen till; man talar som om den "äkta", den "verkliga" medborgaren var en sällsynt blomma, som växte blott i avlägsna och glesbefolkade områden. Men jag blir ändå förvånad över att finna denna föreställning särskilt stark och utbredd just i Australien. 55 procent av folket bor i storstäder som samtidigt är huvudstäder, ytterligare 25 procent i mindre städer — lantbefolkningen är 20 procent, och av denna grupp är blott hälften bosatt på lantgårdar, och det är denna tiondel som man främst avser i detta sammanhang.

Resonemanget kan naturligtvis kastas om. Kanske är det just städernas välde och storlek som gör landsbygden så tjugand. Det är kanske därför som en så stor och populär del av litteraturen, från Henry Lawson till den senaste berömdheten Patrick White, handlar om nybyggare och lantfolk gamla tider. Men det är möjligt att peka på mera speciella företeelser för att förklara landsbygdsromantiken i Australien — liksom dess motsvarighet i Nya Zeeland.

Överfall på diligens. Målning av den australiske konstnären Tom Roberts.

"Coonong", Narrandera i södra New South Wales: en elegant "homestead".

het till brittisk aristokrati; visserligen arbetar de i regel själva, men de är rika, reser, klär om sig till middagen (numera dock sällan i smoking), skickar sina barn till de dyrbara privatskolorna och sedan för avslutande polityr till Europa. Till skillnad från sina engelska kolleger kan de sällan yvas över ett stamträd; ofta härstammar de från nybyggare, ibland f.d. straffångar, som legalt eller illegalt satte sig i besittning av stora landområden under den första koloniala tiden.

Även inom arbetarklassen finns bland de inom jordbruket verkliga aristokrati. Omkring 100 000 lantarbetare är permanent anställda; fårodlingen kräver ringa ständig arbetskraft, kanske sju eller åtta personer på 15 000—20 000 får. De tillfälligt anställda kringvandrande arbetarna är ungefär lika många. Den största och mest omskrivna gruppen är fårklipparna (shearers), som i lag på tio eller femton arbetar på de stora gårdarna under fårklipp-

av kringvandrande lantarbetare är sockerrörsmejlarna, som efter skördetiden i Queensland kan ägna resten av året åt konsumtion av förtjänsten; de har nyligen blivit kända i världen genom Ladlers skådespel "The Summer of the Seventeenth Doll".

Dessa ekonomiskt välbeställda arbetargrupper ger stoff åt landsbygdsromantiken. De är väl betalda, arbetar blott delar av året, har ingen fast arbetsgivare och inga tryckande familjeband; de omtalas och skildras i litteraturen som fria, manliga, modiga, lättsinniga och festliga, glada zigenare i den gröna vagnen vid sidan av den bofasta och bundna majoriteten. Då skördemännen från Queensland går in på krogen i Sydney sticker de enligt Ladlers beskrivning av mot "de vanliga tama stadspojkarna" — "de vanliga går åt sidan för dem och låter dem komma fram precis som om de var kungar". Samma bild av nomadarbetarna möter vi redan i Lawsons noveller från 1890-talet. I Sverige har vi något liknande i föreställningen om rälarna (eller i Frödings "Jäger Malm"): starka och tjusiga karlar, med kvinnan och flaskan som tidsfördriv — en manlig önskedröm.

straffångar eller härstammade från straffångar, de var ofta irländare och därför både genom religion och nationalitet fiendliga mot det brittiska styret, de var fattiga och obildade, med längtan att slå sig fram och själva komma sig upp och — för att bruka ett ord av Lawson — "att uppfostra nedåt de rika och bildade". Denna grupp var visserligen liten, men den stora massan i städerna sympatiserade med den. Även sedan det sociala läget i grund förändrats präglas australiens syn av denna gamla idealbildning; ett slags nybyggarmentalitet har blivit bestående, med oviljan mot överheten omsatt i demokrati, självständighetsviljan i frihet och kamratskapet i fackorganisationer.

Mest perfekt framträder enligt Ward den historiska typ han beskriver i de stråtrövare som gjorde

Lantmännen prisas ofta i den konservativa propagandan som landets kärna (the backbone of the country). Det finns starkare skäl för sådana hyllningar än i andra jämförbara länder. Produkter av jordbruk och boskapskötsel svarar för en tredjedel av varuproduktionen och tre fjärdedelar av exporten (till större delen ull). Den australiska ekonomin är därför i särskilt hög grad — och än mer den nyszeeländska — en "beroende" ekonomi, beroende på exportmöjligheterna till utlandet, främst England, av bestämde produkter; om ullen inte kan säljas utomlands eller priserna sjunker, uppstår en kris som drabbar alla grenar av samhällslivet. Den på jorden byggda produktionen har därför i det allmänna medvetandet en särställning, ungefär som järnet och trävarorna hos oss. Samtidigt är denna produktion relativt stabil; missväxt eller sjukdomar hos kreaturen har sällan i avsevärd mån rubbat dess omfattning.

Jordbrukarna — för att begagna detta sammanfattande uttryck — har också av andra skäl en särskild prestige. De var under årtiondena före demokratiseringen en härskande klass, och de har fortfarande i flera stater politiska företrädesrättigheter genom rösträttsbestämmelser och valkretsindelning. Ekonomiskt och socialt bildar en del av jordbrukarna den mest markerade överklassgruppen i Australien. Av de 250 000 självägande jordbrukarna kan ungefär 10 000 betecknas som godsägare, med tusentals hektar odlad mark eller betesmark. De flesta inom denna grupp är fårodare, ofta med områden på 10 000—20 000 hektar och tiotusentals får. Dessa "station-owners", med "homesteads" påminnande om lyxvillor eller moderniserade herrgårdar, är Australiens närmaste motsvarig-

Stråtrövaren Ned Kellys dödsmask, förvarad på anatomiska institutet i Canberra.

ningstiden. Arbetet kräver stor skicklighet; tävlingar i fårklippning är en sport på landsbygden, och en duktig yrkesman kommer med moderna metoder upp till 150 får på en dag. För fårklipparna finns alltid särskilda bostäder på "stationerna"; de för med sig kock och sköter själva sin mathållning; i förhållandet till arbetsgivarna är de högst självständiga, med rätt exempelvis att inställa arbetet med bibehållen lön om det regnat och fåren anses otjänliga för klippning på grund av att ullen är fuktig. Fårklipparna är fast fackligt organiserade, har höga löner och kan i detaljer påtvinga arbetsgivarna sina villkor, eftersom en strejk medför stora förluster och det på en gård inte gärna kan bli fråga om att dra en tvist inför arbetsdomstol. En annan grupp

En uppslagsrik australisk vetenskapsman, Russel Ward, har i sin bok "The Australian Legend" (1958) sökt skildra vad han kallar den nationella mystiken eller legenden och hur den uppkommit. Australiern är eller tror sig vara, skriver han, praktisk, ointellektuell, demokratisk i sina krav på frihet, jämlikhet och kamratskap, ovillig att böja sig för överhet och auktoritet, en kraftkarl som kan vad han vill, men har en svaghet för att lata sig. Hur har denna föreställning uppkommit? Det bör betonas att Ward under arbetets gång blir alltmera benägen att betrakta "legenden" som en realitet och att han i sin bevisföring skattar åt den romantik som han vill analysera. På en punkt är han i varje fall en utmärkt representant för den "idealtyp" som han vill förevisa. Det är inte tal om kvinnor i hans bok, annat än på sin höjd som mål för karlarnas erövringslust och som "maka och moder", och säkert är att denna sorts karlaktighet — av männen gärna kallad manlighet — med ovanlig styrka framträder i folkets politik, litteratur och umgängesformer.

Ursprunget till den australiska "myten" eller "nationalkaraktären" finner Ward i landsbygdens människor och förhållanden under 1800-talet, särskilt hos vissa grupper, pionjärer, herdar, kringvandrande arbetare, över huvud taget folk vid bosättningsgränser. Till stor del var dessa män f.d.

*I know about my blood, better
than you do.
I like my blood. It's good blood
sent from Ireland
For nothing worth twelve
thousand miles of sea
In a convict hulk, and years of
chains and the lash,
Kicks, curses and the dirty spite
of the traps.*

Men det är tvivelaktigt om böcker av denna karaktär ger fakta om Kelly och samtidens uppfattning om honom eller, framför allt, om "den australiska legenden". Att stråtrövarna blivit mycket omskrivna kan bero på att Australiens historia, vad våld och krig angår, var ovanligt händelselös före 1914; därav kan också förklaras att gruvarbetarupploppet i Eureka 1854 fortfarande återopparas i labourtalarnas propaganda. Vad Kelly angår har han omdiktats till nationell och demokratisk ideolog och till och med fått drag av Macbeth, Robin Hood och Prometheus. Att i denne rövare vilja finna nyckeln till det fridsamma, laglydiga och perfekt organiserade australiska folkets karaktär verkar som ett rörande försök att kompensera för verklighetens beskedlighet.

Man kan alltså möjligen finna några drag och sammanhang som är speciella för den australiska — och i viss mån den nyzeeländska — landsbygdsromantiken. Gudsägarna utgör en betydande del av den ekonomiska överklassen och har av ålder stor social prestige. De talar själva om jordbruket eller färavels betydelse. Från dessa samtidens nomader går tanken lätt, såsom i Wards arbete, till 1800-talets nybyggare, överhetsfiender och till och med stråtrövare. Det kan sålunda påstås att både den konservativa och den radikala traditionen finner anknytning i landsbygdsromantiken. Den idealbild den innefattar utmärks av självständighet, mod, manlighet, inriktning på det yttre och okänslighet för intellektuellt och andligt. Om detta säger något om Australiens hållning, skall jag inte söka utröna: föreställningar av denna art kan ju vara en fulländning av verkligheten, men också innefatta de egenskaper man längtar efter och inte har.

HERBERT TINGSTEN

landsbygden osäker under pionjärtiden omkring 1840—1870. Hos dem fanns de angivna egenskaperna och förutsättningarna i högsta potens. De gick till det yttersta i manlighet, isolering under kamratskap med några få, självständighet och upproriskhet. Därför blev de legendariska gestalter för stora grupper av människor. De såg "stråtrövarna som heroiska symboler, för motståndet mot överheten, som sig själva i stort format".

Även i våra dagar finns ett stycke stråtrövarromantik i australisk litteratur. Den centrala gestalten har blivit Ned Kelly, den siste av de stora stråtrövarna, verksam som chef för ett litet band av mördare och tjuvar på 1870-talet och länge förgäves efterspanad av polisen. Kelly har varit lämplig för ändamålet, dels genom sina sensationella brott, dels genom att han i brev skrev några fraser som kan ses som bevis på katolicism, irländsk nationalism och allmän bitterhet mot samhället. I stora biografier har han framställts som representativ för "en viss unik, australisk karaktär" (Max Brown). James Caney och framför allt den betydande diktaren Harold Stewart har ägnat dramer åt hans liv. För att ge en föreställning om tendensen citerar jag två små stycken som Stewart lägger i Kellys mun ("trap" är ett slangord för polis, "duffer" betyder fåne):

*You seem to think we're alone.
There's more than the Kellys
Round Greta and Beechworth who
don't want the snooping traps
Poking their noses in; not just the
duffers,
There's plenty who're on the
square but still remember
It was traps who sent their fathers
out to Australia
For poaching a rabbit, stealing a
loaf of bread —
They're all for us; and there's
others who never learned
The lingo of the lag, who'd like
to see Australia
A man's country, where the bush
is left to itself
And a colt that cuts up rough is
liked for its spirit.*